

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

K. KILLINEN: *Kansainvälinen politiikka. 1—2* WSOY, Porvoo 1958—1959
Kylmän rauhan maailma Kuvaus maailmantapahtumista 1945—1958. Toimit-
tanut JAAKKO ITÄLÄ. Gummerus, Jyväskylä 1959.

Kiinnostus kansainvälistä politiikkaa kohtaan on maassamme ollut valitettavan vähäistä aina viime vuosiin asti. Tämä lienee osittain aiheutunut kansainvälisten kontaktien suhteellisesta vähäisyydestä ja siihen liittyvästä kansallisesta itsekeskeisyydestä. 1930-luvulla julkaistut muutamats uutta kansainvälistä politiikkaa käsitelleet teokset, kuten Brotheruksen *Sodanjälkeinen Eurooppa ja Kansainliitto*, Ruudun *Nykyajan kansainvälinen politiikka* ja Teljon *Sodanjälkeinen maailma*, eivät ilmeisesti onnistuneet riittävässä määrin kiinnittämään yleistä huomiota valtioiden välisten poliittisten suhteiden tärkeyttä merkitykseen.

Toisen maailmansodan jälkeen olosuhteet ovat muuttuneet. Kansalaiset ovat kouriintuntuvasti todenneet kansainvälisen politiikan seuraamukset jokapäiväisessä elämässään sekä sodan aikana että sen jälkeen, mikä lienee ainakin jossakin määrässä lisännyt kiinnostusta ulkomaailmaa kohtaan. Tämä on ilmennyt myös entistä lukuisempina kansainvälisinä kosketuksina. Valtioiden välisiä poliittisia suhteita ovat tutkijatkin — sanomalehtimiesten ohella — ryhtyneet vakavassa mielessä käsittelemään. Eräät äskettäin ilmestyneet teokset ovat tästä erinomaisena osoituksena

Yleisesikuntakomentaja, valtiotieteen tohtori Kullervo Killisen, joka myös on Helsingin yliopiston kansainvälisen politiikan dosentti, teos on ensimmäinen moderni suomenkielinen kansainvälisen politiikan yleisesitys. Jo aiheen laajuuden vuoksi on ymmärrettävää, että se on julkaistu kahtena osana. Ensimmäinen niistä käsittelee »politiikan ja strategian maantieteellisiä perusteita» toisen osan kohdistuessa »voimapolitiikan ja kansainvälisen turvallisuuden peruskäsitteisiin». Täten kansainvälisen politiikan alue tulee sangen tyhjentävästi käsitellyksi.

Ensimmäinen osa luo perustan jälkimmäiselle. Sen jäsentely on selväpiirteinen. Alkuluvuissa selvitetään politiikan, strategian ja maantieteen keskinäisiä suhteita sekä luodaan lyhyt katsaus poliittisen maantieteen ja geopolitiikan kehitykseen. Tämän jälkeen eritellään ns. geopolittiset ja geostrategiset perustekijät, mikä antaa edellytykset geostrategian ja -taktiikan yleispiirteiden esittelylle. Lopuksi suoritetaan maapallon eri alueiden tarkastelu geopolittisestä näkökulmasta ja luodaan lyhyt katsaus tulevaisuuden näköaloihin.

Toisen osan kaksi ensimmäistä lukua on omistettu kansainvälisen politiikan voimapolitiittisen luonteen selvittämiseksi. Sen jälkeen käsitellään kansainvälisessä politiikassa esiintyviä perustavoitteita, imperialismia, status quota ja vapautumista, kansainvälisen politiikan menetelmiä sekä tekniikkaa. Laajassa luvussa tarkastellaan sitten pyrkimyksiä kansainvälisen turvallisuuden valtioiden suverenisuutta rajoittaen. Osan lopussa on lyhyt esitys eräistä alan tutkimuksen peruskäsitteistä.

Hallitsevana piirteenä Killisen teoksessa on sen »kansainvälisyys». Tarkoiton tällä sitä, että tekijä on pystynyt hämmästyttävässä määrässä irroittautumaan kansalli-

sista katsantotavoista ja kirjoittamaan koko maapallon suhteen erinomaisten tasapainoitettujen esityksien. Voisi melkein sanoa, että näkökulma on ollut »ylimaallinen», sillä maapalloa on tarkasteltu ikäänkuin ulkoapäin. Suomeen liittyviä näkökohtia ei esiinny häiritsevästi usein, kuten joskus tämänlaatuisissa teoksissa. Varmaan tämä auttaa suomalaista lukijaa ymmärtämään oman osuutensa painavuutta maailmanpolitiikassa. Epäilemättä se on vähäisempi kuin itse usein tahdomme kuvitella.

Mainitsemani tasapainoinen yleissävy tulee erityisen hyvin esille kirjan I osan V luvussa »Maailma geostrategisesti tarkasteltuna». En tiedä toista tutkimusta, jossa olisi yhtä pätevästi esitetty maapallomme eri alueet kansainvälisen voimapolitiikan näkökulmasta. Luvussa on suppeassa muodossa pystytty havainnollisesti tiivistämään kaikkia maailmapolitiikan kannalta kiinnostavia alueita koskeva nykyinen tietämys.

Sangen tasapuolisesti on myös käsitelty kansainväliseen politiikkaan vaikuttavia eri tekijöitä. Tosin Killinen korostaa geopoliittisen koulukunnan johtavien tutkijoiden tavoin maantieteellisen ympäristön vaikutusta sosiaaliseen tapahtumiseen, mutta hänen teoksensa I osan luonteen vuoksi tämä käsittelytapa saattaa olla paikallaan. Kuitenkin on syytä todeta, etteivät väestölliset tekijät, kuten väestön määrä ja laatu, rotu ja kansallisuus, uskonto ja ideologiat, yhteiskunnallinen järjestelmä, kansanluonne sekä poliittisen ja sotilaallisen johdon laatu, ole suinkaan ensisijaisen »maantieteellisiä». Tätä tekijä ei nimenomaan väitäkään, vaikka lukeekin ne geopoliittisten ja geostrategisten perustekijöiden piiriin.

Kansainvälisen politiikan tarkastelu maantieteen näkökulmasta on täysin perusteltua. Tätä tarkastelua voidaan maun mukaan kutsua joko poliittis-maantieteelliseksi tai geopoliittiseksi. Henkilökohtaisesti olisin kuitenkin taipuvainen välttämään liiallista geo-etuliitteen viljelyä, sillä tämä saattaa johtaa tarpeettoman monisanaiseen oppisanastoon. Poliittiset — kuten muutkin sosiaaliset — ilmiöt tapahtuvat luonnollisestikin maapallolla, minkä maantieteelliset olosuhteet muodostavat niiden ilmiöiden erittäin suurmerkityksellisen taustan. Sellaiset oppisanat kuin »ihmismaantieteellinen», »geopoliittinen», »poliittis-maantieteellinen», »ekologinen», »geostrateginen», »geotaktillinen», »sotilasmaantieteellinen» jne. viittaavat eräisiin sosiaalisen toiminnan primääriin riippuvaisuuksiin fyysisestä ympäristöstään. Niitä käytettäessä lienee tarkoituksenmukaista pitää mielessä, että ne eivät edusta mitään reaalisesti erillistä tiedonala, vaan luonnehtivat kukin omalta kannaltaan ihmisten sosiaalisen toiminnan ja maantieteellisen ympäristön suhteita.

Tarkasteltaessa kansainvälistä politiikkaa sodankäynnin näkökulmasta vaikuttaa Killisen sotilaallisten tekijöiden korostaminen asialliselta. Tämä sama katsantotapahan ilmenee mm. siinä yleisesti käytetyssä ryhmittelyssä, jonka mukaan sodankäynti jakautuu neljään päähaaraan, poliittiseen, taloudelliseen, henkiseen ja sotilaalliseen sodankäyntiin. Näin käsitettynä sota on alituinen valtioiden välinen olotila, missä poliittinen, taloudellinen ja psykologinen toiminta ovat jatkuvia ja varsinaisen sotilaallinen toiminta tilapäistä, vaihtelevaa. Valtioiden ulospäin suuntautuvia toimenpiteitä voidaan tarkastella myös toisistakin perspektiiveistä. Eräs tapa on todeta valtion harjoittavan politiikkaa, jossa menettelytapoina ovat esim. propaganda, neuvottelut, taloudelliset toimenpiteet, kumouksellinen toiminta, uhkaaminen, väkivallan käyttö ja hävittäminen. Jos haluttuja päämääriä ei saavuteta yhdellä keinolla, pyritään käyttämään toista. Tämä, poliittinen tarkastelutapa, jota tekijä onkin käyttänyt teoksensa II osassa, asettaa ymmärtääkseni sodankäynnin ikäänkuin omiin puitteisiinsa valtioiden ulkopoliitikassa. Se on vain eräs poliittisten tavoitteiden saavuttamisen menettelytapa, joskin niistä tehokkain ja epäilemättä kansainvälisessä politiikassa painavin.

Killinen edustaa teoksessaan selvästi ns. valtopoliittista katsomustapaa, mikä erityisesti toisen maailmansodan jälkeen on saanut kannatusta alan tutkijoiden parissa. Hyvän vertailukohdan sodanedelliseen perusasennoitumiseen tarjoaa Ruudun vuonna 1934 ilmestynyt *Nykyajan kansainvälinen politiikka*. Näiden teosten eroavaisuudet ovat huomattavat. Ruudun käsitys liittyi läheisesti kansainvälisen oikeuden piiriin ja siinä sopimukset näyttelivät huomattavaa osaa. Vaikka Killinen on jossakin määrässä säilyttänyt näitäkin piirteitä, edustaa hän kuitenkin kokonaan toisenlaatuista, realistista linjaa. Kansainvälinen politiikka kuvataan kamppailuna, jossa ratkaiseva merkitys on tosiasiallisilla ja erityisesti sotilaallisilla voimavaroilla. Epäilemättä tämä näkemys vastaa todellisia olosuhteita hyvin suuressä määrässä.

Tohtori Killisen *Kansainvälinen politiikka* osoittaa hämmästyttävän laajaa oppineisuutta ja asiantuntemusta. Se on kirjoitettu erittäin sujuvalla tyyllillä ja sitä havainnollistaa runsas ja selvä kuvitus. Oppikirjana se on oloissamme erinomainen. On kuitenkin ymmärrettävää, että näin laajaan työhön on jäänyt joitakin vajavaisuuksia. Sanonta on joskus epätarkkaa, mikä saattaa johtua teoksen yleisestä luonteesta. I osan sivulla 161 oleva Intian kartta, jossa kuvataan uskonnon osuutta valtiomuodostuksen perustana, ei ole selvä. Oikoluvussa on varsinkin I osaan ja sen kirjallisuusluetteloon jäänyt eräitä virheitä.

Teosta täydentävät sen molempien osien loppuun liitetyt, asiajärjestykseen ryhmitetyt kirjallisuusluettelot. Nämä ovat perusteellisesti laaditut ja muodostavat käyttökelpoisen hakemiston alan tutkijoille. Valitettavasti kuitenkin useimmat suomenkieliset poliittiseen maantieteeseen ja kansainväliseen politiikkaan liittyvät teokset puuttuvat.

Kokonaan toisin tavoittein kuin Killisen perusteisiin paneutuva teos on julkaistu Jaakko Itälän toimittama ja Pauli Burmanin, Jaakko Iloniemen, Antti Lassilan, Kalervo Siikalan ja Klaus Törnuddin kirjoittama *Kylmän rauhan maailma*. Kuten teoksen nimen alaotsikkokin ilmaisee, se on kuvaus maailmantapahtumista 1945—1958. Siinä on ilmeisen tietoisesti vältetty oppineelta vaikuttavia ilmaisuja ja pyritty journalistiseen ja sujuvaan tapaan luomaan yhtenäinen katsaus toisen maailmansodan jälkeen nopeassa rytmissä kehittyneeseen kansainväliseen politiikkaan. Tehtävässä on mielestäni onnistuttu hyvin. Vaikka kirjoittajien voidaan katsoa edustavan myös akateemiselta kannalta korkeata asiantuntemusta — ovathan he kaikki valtiotieteellisen loppututkimuksen suorittaneita ja kirjan on vielä tarkastanut sekä esipuheella varustanut professori Jan-Magnus Jansson — on siinä pystytty saavuttamaan riittävä tyylin keveys laajankin lukijakunnan tavoittamiseksi. Tämä ei ole suurensakaan määrin tapahtunut itse teoksen asiasisällön kustannuksella, vaikka luonnollisestikin näin laajan aiheen kohdalla voi aina löytää vajavaisuuksia ja täydennettävää. Mutta epäilemättä teoksen luonteen huomioonottaen liiallinen detaljirunsaus saattaisi olla sille haitaksi.

Killisen *Kansainvälinen politiikka* ja kokoomateos *Kylmän sodan maailma* täydentävät ilmestyessään toisiaan onnistuneella tavalla. Killinen antaa perustiedot maailmantapahtumien asiallista ja realistista tarkastelua varten, kun taas *Kylmän rauhan maailman* kirjoittavat tuovat esille nuo aktueellit tapahtumat. Tässä piilee myös näiden teosten ajallisen kantavuuden ero. Killisen esittämillä näkökohdilla lieinee sangen pysyvä pätevyys, mutta maailmantapahtumat on syytä journalistiseen tapaan kuvata aika-ajoittain niiden muuttuessa.

Risto Hyvärinen